

Leven in een filterbubbel. Wil je dat?

(1) De geschiedenis van het internet bestaat uit enkele duidelijk van elkaar te onderscheiden periodes. Als we de militaire en universitaire begindagen van het internet even overslaan, was de eerste fase eind jaren negentig, toen het internet voor iedereen toegankelijk werd. Voortaan kon eenieder vanaf zijn computerscherm een oneindige hoeveelheid websites bezoeken. *The age of access*, het tijdperk van toegang, begon.

(2) Halverwege het volgende decennium verschenen er nieuwe functies die de ontwikkeling van sociale netwerken mogelijk maakten en gebruikers in staat stelden om eigen content te creëren. Dat was het begin van web 2.0.

(3) Vervolgens waren we, tussen 2010 en nu, getuige van de bloeitijd van de data- en platformeconomie, die kunstmatige intelligentie gebruikt om gedrag te interpreteren en automatisch producten en diensten aan te bevelen die waarschijnlijk bij een individu passen. Dit zou je het tijdperk van algoritmische hyperpersonalisering van het aanbod kunnen noemen.

(4) Onlangs kondigde Mark Zuckerberg¹⁾ zijn Meta-project aan, met als doel het internet een vierde fase in te sturen, of beter gezegd: een vierde dimensie. Het idee is een informatie-universum te bouwen dat de gebruiker onderdompelt (met behulp van virtualrealityhelmen) in een werkelijkheid die louter uit pixels bestaat, een virtueel universum: het *metaverse*. Daarmee wordt het principe van een 'sociaal netwerk' via

tal van diensten uitgebreid naar alle gebieden van ons leven: we kunnen rondlopen in winkelcentra, virtueel huizen bekijken die te koop staan, naar culturele en sportieve evenementen gaan, en we kunnen elkaar virtueel, in de vorm van avatars, ontmoeten.

(5) De wil om deze ambitie te realiseren komt niet uit de lucht vallen. Want het gaat er niet alleen om de aandacht van Facebook af te leiden, nu het ene na het andere schandaal het imago van het medium beschadigt;²⁾ het doel is vooral om via een strategie van constante innovaties de consument te blijven verbluffen en de concurrentie een stap voor te blijven. Het project maakt gebruik van de gevolgen van de coronacrisis, nu vanwege de lockdowns opeens tal van activiteiten online gebeuren – dingen waarvan we soms niet eens wisten dat je ze online kón doen.

(6) Zo gezien heeft de pandemie geleid tot een breuk in de geschiedenis. We hebben nieuwe gewoonten ontwikkeld die onze relatie tot ons werk, tot het onderwijs, de zorg, commercie en cultuur diepgravend hebben veranderd. En waarvan we tot nu toe alleen nog maar de eerste gevolgen zien. Zoals de dalende bezoekersaantallen in de bioscopen, theaters en musea, waarvan we moeten vrezen dat die niet meer zullen stijgen. Dat is een goede voedingsbodem voor de ontwikkeling van technologie die speciaal is ontworpen om ons naar andere, digitale omgevingen te lokken. De

85 uitdaging voor Facebook en andere
techreuzen is om zich zo snel
mogelijk naar de voorposten van dit
geheel nieuwe tijdperk van de
digitale economie te begeven, een
90 tijdperk waarin die alle aspecten van
ons leven zal gaan beheersen. Maar
welke gigantische repercussies zal
dit nieuwe tijdperk hebben voor de
maatschappij, het milieu en het
95 menselijk bestaan?

(7) Allereerst zal e-commerce (online
winkelen) definitief de boventoon
gaan voeren. Dat zal leiden tot
overconsumptie, met desastreuze
100 gevolgen voor het milieu. Het zal
onzichtbare hordes van onder-
betaalde werknemers in distributie-
centra opleveren, die slaaf zijn van
helse werkritmes, gedicteerd door
105 algoritmen.

(8) De metaverses zullen energie
vreten. Ze vereisen permanente
connectivity, computersystemen die
continu met elkaar verbonden zijn, en
110 steeds meer servers om al die data
op te slaan. Bandbreedtes zullen
steeds vaker verstopt zijn. Maar daar
zeggen de techreuzen niets over,
behalve in vage communiqués die
115 reppen van CO₂-vrije internet-
infrastructuren.

(9) Tot slot, en daarmee komen we
bij het belangrijkste antropologische
feit: onze levens zullen onlosmake-
120 lijk, als via een navelstreng, verbon-
den zijn met een technoliberalisme³⁾
dat ons overal en altijd de weg wil
wijzen. Voortaan zal onze zintuiglijke
ervaring bestaan uit optische en
125 zintuiglijke simulaties (aanrakingen,
geluid, zelfs geuren), waarbij onze
relatie tot de werkelijkheid voor elk
individu door algoritmes op maat
gemaakt wordt en zich zal aan-
130 passen aan onze behoeften en
wensen. Een werkelijkheid dus waar

we ons niet meer aan kunnen
'stoten'. Bovendien zullen deze tech-
nieken gedetailleerde kennis opleve-
135 ren over ons gedrag, via alles wat we
doen, waar we naar kijken, onze
biometrische gegevens (hartslag,
transpiratie) en onze sociale
interactie.

(10) Hoe zal zo'n subjectieve werke-
lijkheid, die voortdurend gestuurd
wordt door systemen, eruitzien? We
zullen niet meer geconfronteerd
worden met welke beperking dan ook
145 (behalve wellicht die van onze finan-
ciële middelen), we zullen telkens
moeten reageren op nieuwe gebeur-
tenissen (zoals in videogames) en
geen tijd meer hebben om na te
150 denken en een goed oordeel te
vellen.

(11) Zo krijg je menselijke relaties die
van elk toeval gespeend zijn, omdat
ze gebaseerd zijn op veronderstelde
155 conformiteit. Filterbubbels zullen niet
langer beperkt zijn tot opinies, maar
worden uitgebreid naar alle gebieden
van het leven. Daarbij ontstaat een
vorm van samenleven die het resul-
taat is van louter berekeningen en
160 die dus van elke levenskracht
ontdaan is.

(12) In de afgelopen twee decennia
heeft de tech-industrie de samen-
leving grondig weten te veranderen,
uitsluitend om de eigen belangen te
dienen. Daarbij heeft ze ons een
fantasiebeeld voorgespiegeld van
een wereld zonder gebreken. Al die
170 tijd hebben wij ons daarbij veel te
passief opgesteld en daarvoor
hebben we in veel sectoren een hoge
prijs betaald.

(13) De ontwikkeling van het meta-
verse staat nog in de kinder-
schoenen, maar er staan enorme
investeringen op stapel en de tech-
175 industrie is er al volop mee bezig.

Blijven we, met dat vooruitzicht,
180 opnieuw apathisch? We beleven een
sleutelmoment nu het einde van de
coronacrisis nadert. Een crisis waarin
we hebben gezien dat onze relaties
met anderen massaal via pixels
185 verliepen, waarbij iedereen achter
zijn computerscherm zijn eigen ding
deed, waardoor ons ‘collectieve
isolement’ steeds groter werd.
(14) Daarom moeten we aan de slag
190 met de invoering van levenswijzen
van een totaal andere orde.
Geconfronteerd met de huidige
problemen vraagt dit moment om het

laten ontluiken van gemeenschappen
195 waar de ontwikkeling van
rechtvaardige en gevoelige relaties
tussen mensen prioriteit heeft en
wordt gestimuleerd, met respect voor
het milieu.
200 **(15)** Als we nu niet onverwijld gaan
bouwen aan heilzame tegenmodellen
geven we de vrije hand aan de
datagiganten die ons die metawereld
in willen zuigen, dat lichaamloze en
205 ijzige hiernamaals; een parallel
universum van waaruit, als we niet
oppassen, geen weg terug meer
mogelijk is.

*naar: Éric Sadin (vertaling: Friederike de Raat)
uit: NRC Handelsblad, 27 november 2021*

*Éric Sadin is een Franse schrijver en filosoof. Deze tekst is een bewerking
van een artikel uit de Franse krant Libération.*

noot 1 Mark Zuckerberg is oprichter en eigenaar van het online sociaal netwerk Facebook.

noot 2 In 2021 kwam Facebook enkele malen negatief in het nieuws, omdat er onzorgvuldig met de privacy van gebruikers zou zijn omgegaan.

noot 3 Technoliberalisme is een filosofie die vooral benadrukt dat technologische hulpmiddelen voor iedereen vrij beschikbaar moeten zijn, met minimale overheidscontrole.

Tekst 2

Alles doen en voelen

(1) Het blijft een magisch gegeven.
Zittend achter mijn bureau, met
slechts een kleine beweging van mijn
wijsvinger, haal ik de hele wereld
5 binnen. Daarbuiten gebeurt het.
Bosbranden in Griekenland, illegale
wapensmokkel in Amerika, demon-
straties bij een prikbus. Grenzen
verdwijnen, ik ben overal bij zonder
10 dat ik me hoeft te verplaatsen. Ik zie
vluchtelingen uit zee lopen, lees iets
over de gemankeerde democratie,

over krijgsheren van de Taliban, zie
op Facebook de vakantiefoto's van
15 iemand die ik niet ken, ‘en hier
drinken we een cocktail op het
strand!’ Het zijn parallelle werelden
die hier, bij mij, samenkomen, het
gebeurt allemaal nu, terwijl ik verstild
20 en versteend in het blauwe licht van
mijn tablet, telefoon of laptop naar
een scherm staar.